

ÆSTETIK *versus* KULTURHISTORIE

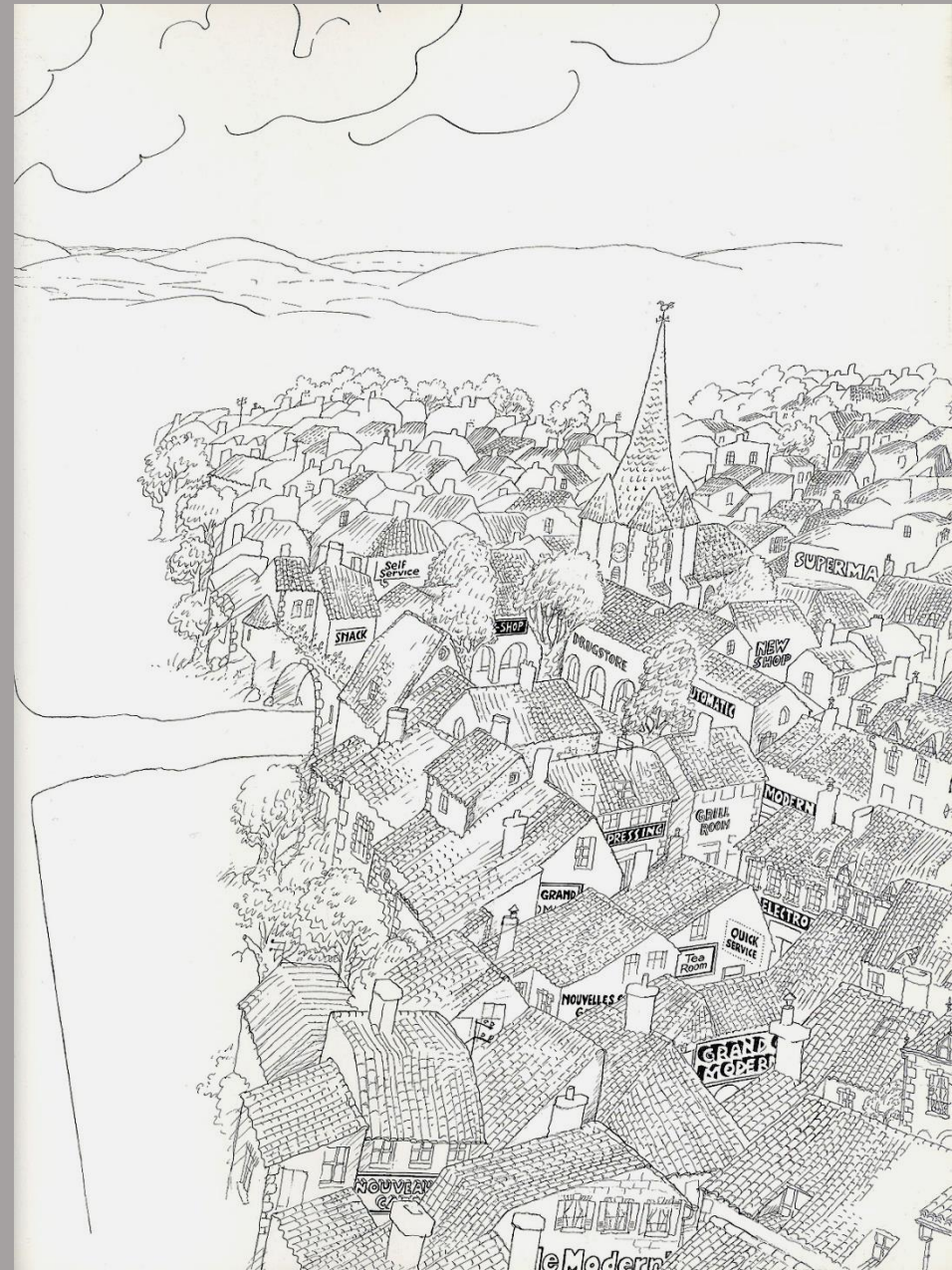
- polariseringer i Danmark

Lars Nicolai Bock

*Associate Professor, Arkitekt m.a.a.
Department of Architectural Heritage
Aarhus School of Architecture
DENMARK*

*Restaureringsseminar 2009
AAA 29. januar 2009*

Polarising?

Kulturhistorien 1

Museerne

- bevarede miljøer
- rekonstruerede miljøer
- udstillinger
- publikationer

Kulturhistorien 2

eventkultur

levendegørelse af historien?

- vikingetræf
- middelaldermarkeder
- etc.

Kulturhistorien 2

eventkultur

levendegørelse af historien?

- vikingetræf

- middelaldermarkeder

- etc.

Herfra min verden går

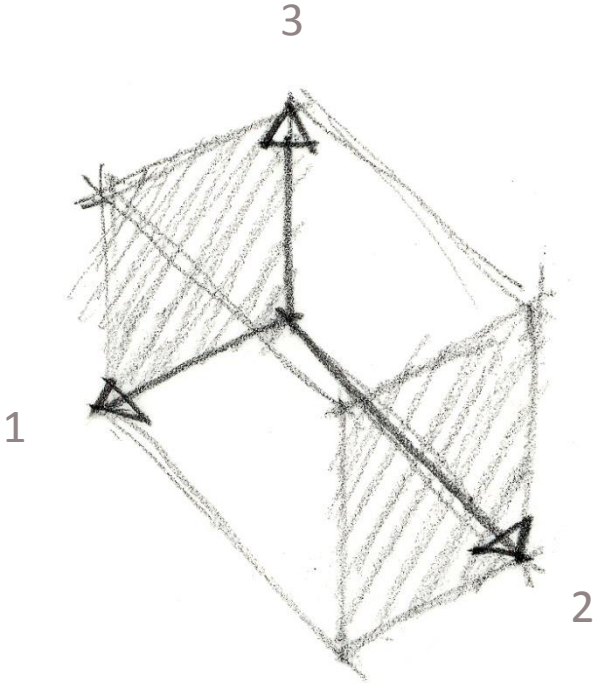
kulturhistorien i nuet – i rummet omkring os

Oplevelsen af tiden i arkitekturen som

DEN 4. DIMENSION

- eller tabula rasa?

+ 4 - tiden i rummet

Kulturhistorien 3

kulturhistorien som autentiske spor i nuet

Husene i historieskrivningen

Arkitektur og byggeri?

God og dårlig arkitektur

hvordan skal man vurdere dette?

Æstetikken

Æstetik og etik. Det gode priggives ofte i jagten på det skønne

LØRDAGS-REFLEKSIONER

AF OLE J. HARTLING

ORDENE ÆSTETIK OG ETIK Ligner hinanden, men sprogligt har de ganske forskellig oprindelse. Æstetik kommer af det græske "aisthetikos", der betyder sansende. Ordet bruges om sansen for de skønne kunster eller i almindelighed om sansen for "det skønne". En æstetiker er en person for hvem skønheden i tilværelsen er dominerende.

Etik har også græsk oprindelse. Det kommer af ordet "ethos", der betyder sæd og skik. Det vil her sige den gode sædvane og den gode skik. Etik er læren om at vælge og gøre det gode og det rigtige, og det drejer sig om, hvordan vi ordentligvis behandler hinanden.

Etik har altså noget med mennesker at gøre og udspiller sig mellem mennesker. Man kan ikke være etisk helt alene, ikke fordi man er uetisk, når man er alene, men fordi, der ikke er en etisk fordring. Modsat etik er der ikke nogen menneskelig fordring i æstetik. Æstetik handler ikke direkte om forholdet mellem mennesker. Æstetik har derfor ikke med nødvendighed relationen i sig. Æstetisk set kan man nøjes med at være beskuer eller tilskuer, og har man "sansen for det skønne", kan det skønne være et menneske, et møbel, et landskab og så videre.

I æstetik involveres man ikke dy-

"Det er ikke i sig selv forkert at tilstræbe det skønne, men denne stræben må underordnes det etiske."

TEGNING: PETER M. JENSEN

bere. Man engageres ikke. Det er som at se en tragedie på teatret – den skal overværes og i en vis forstand nydes, for man skal jo ikke involvere sig og komme de nødstedte til hjælp. Falder ens side-mand i teatret derimod om, er man forpligtet til at yde hjælp, og det vil være uetisk blot at være tilskuer.

Det er denne forskel på æstetiker og etikeren, som Marx Brothers spillede på, da de første gang lancerede den berømte: "Er der en læge til stede", og da én pligtskyldigt og beredvilligt melder sig, spørger Groucho Marx: "Hvad synes De om forestillingen?"

Æstetik er den uengagerede eller den uforpligtende sans for det, som er smukt. Og det smukke kan

godt være det gode. "Det var en smuk tanke!" siger vi for eksempel og mener, at det var en god tanke. Eller: "Det var smukt gjort". Men man kan jo også sige: "Ja, det kan være smukt!" – det er snublende nær, at der kommer en ironisk distance.

Et gammelt ord lyder: "Det menneske, som interesserer sig for dine klæder, skal du ikke vise dit indre." Men i vore dage har vi travlt med at vise os for hinanden i det ydre. Og at vi til en vis grad er nødsaget til det, er en pointe, jeg engang hørte filosofen Lars-Henrik Smidt fremføre. Han omtalte, at hans oldefar ikke mødte flere fremmede mennesker i hele sit liv, end han, Lars-Henrik, møder på et år. Oldefaren

vidste, hvem de var, og om de var til at stole på. Om det var ven, fjende eller fremmed.

Det ved vi ikke i dag, for vi møder utallige. Vi må derfor med det samme kunne se, hvem vi har for os. Vi er nødt til at kunne afgøre, om vi kan stole på det andet menneske. Afgørelsen skal træffes hurtigt og sker naturligvis overvejende på det ubevidste plan. Det menneske, der ser æstetisk ud, som er veltrimmet og har en velholdt krop og altså generelt ser sund ud, er åbenbart i stand til at tage vare på sig selv, så det menneske kan jeg regne med.

Det er interessant, om tidens sundhedsdyrkelse, der ligner en epidemi, dybest set kan begrundes i æstetik. Denne epidemias sympto-

Skønhedens historie

Umberto Eco

det æstetiske ideal i Grækenland

det apollinske og det dionysiske

proportion og harmoni

lys og farve

fornuft og skønhed

forestillingen om det sublime

den romantiske skønhed

maskinernes skønhed

abstrakte former og stoffets indre

mediernes skønhed

- og meget, meget mere

fra filmen *Bladerunner*

kvindebuste fra det 2. årh. f. Kr.

En ekskluderende tilgang!

Arkitekternes syge begejstring

Hvad er der sket med arkitekternes sociale engagement? Hvorfor er de nye bydele trøstesløse højhuse i mudder - et koncept som udlandet kasserede for 20 år siden?

ARKITEKTORTUR

MERETE AHNFELDT-MØLLERUP
ARKITEKT OG LEKTOR PÅ
KUNSTAKADEMIETS ARKITEKTSKOLE

Hvis nu for eksempel man skal handle i Fields, og derfor kommer kørende dertil fra motorvejen, så er det første, der møder en, et syn, som var man i et fremmed land. Pludselig er man i de trøstesløse forstæder til Paris, les Banlieues, eller i en tilsvarende udrøk ved Madrid, Milano, Berlin eller Warszawa. Høje, karakterløse huse står tæt i mudder. Det fælles, offentlige rum består af parkeringspladser, veje og skyggefule pladser. Den lave forårssol rammer nogle af facaderne, men når ikke langt nok op til at oplyse mellemrummene mellem husene. Nogle få biler kører rundt, men ellers er der så øde som i en skotsk social-realistisk film fra firserne. Nede på Ørestad Boulevard trasker folk af sted på vej til og fra stationerne - de folk, der ikke har råd til bil: studerende, indvandrere, enlige mødre. Det blæser altid, og der er altid koldt.

Hvad sker der for os, når vi pludselig skal have sådan en by, tyve år efter at de andre lande har opdaget, at det var helt galt?

En gang så danske arkitekter det som deres fornemste opgave at bygge gode boliger til almindelige mennesker. Nu, hvor Ritt Bjerregaard efterspørger billige boliger, er Bjarke Ingels' forslag om at bygge højhuse på byens fodboldbaner det mest visionære bud! Alle andre arkitekter synes blot at sukke dybt og rulle tænderne op og ned på hinanden for at

skulle bo der, og for de fælles rum. På Genforeningspladsen er der både lægvedende træer, legepladser, græsplaner, stor skøjtebane og tennisbaner. I karreerne rundt om er der mere private gårde. Nær ved ligger Bakkehuse - bitte små rækkehuse med et hyggeligt lokalmiljø og en rig variation i de enkelte planer for det enkelte

huse, sådan som Ørestad gør det i forhold til Amagers kolonihaver og murermestervillaer. Og så har alle disse dejlige bebyggelser nem adgang til offentlig transport, skoler og sportsfaciliteter.

Ikke underligt, at Danmark var et foregangsland. Engang.

Der er ingen tvivl om, at Ørestad er et succesalitet er, at hvis en bygning er smuk og god, så har den høj værdi i mange årtier, måske endda århundreder. Når man bygger billigt og uden omtanke, så kan man roligt regne med at få store udgifter til renovering og boligsocialt arbejde efter kort tid - se bare Mjølnerparken, fra 1987.

ØRESTAD A LA ØSTEUROPA.

På tegnebrættet myldrede det med lækre modeller og smukke boliger i Ørestad. Virkeligheden byder på triste mennesker i skygge og blæsevej.

Foto: Peter Hove Olesen

Kunstneren og bygningsarkæologen

”x-factor” eller nørd?

forskellige typer – forskellige fokus

kunst og forskning

bygningskunst og bygningsforskning

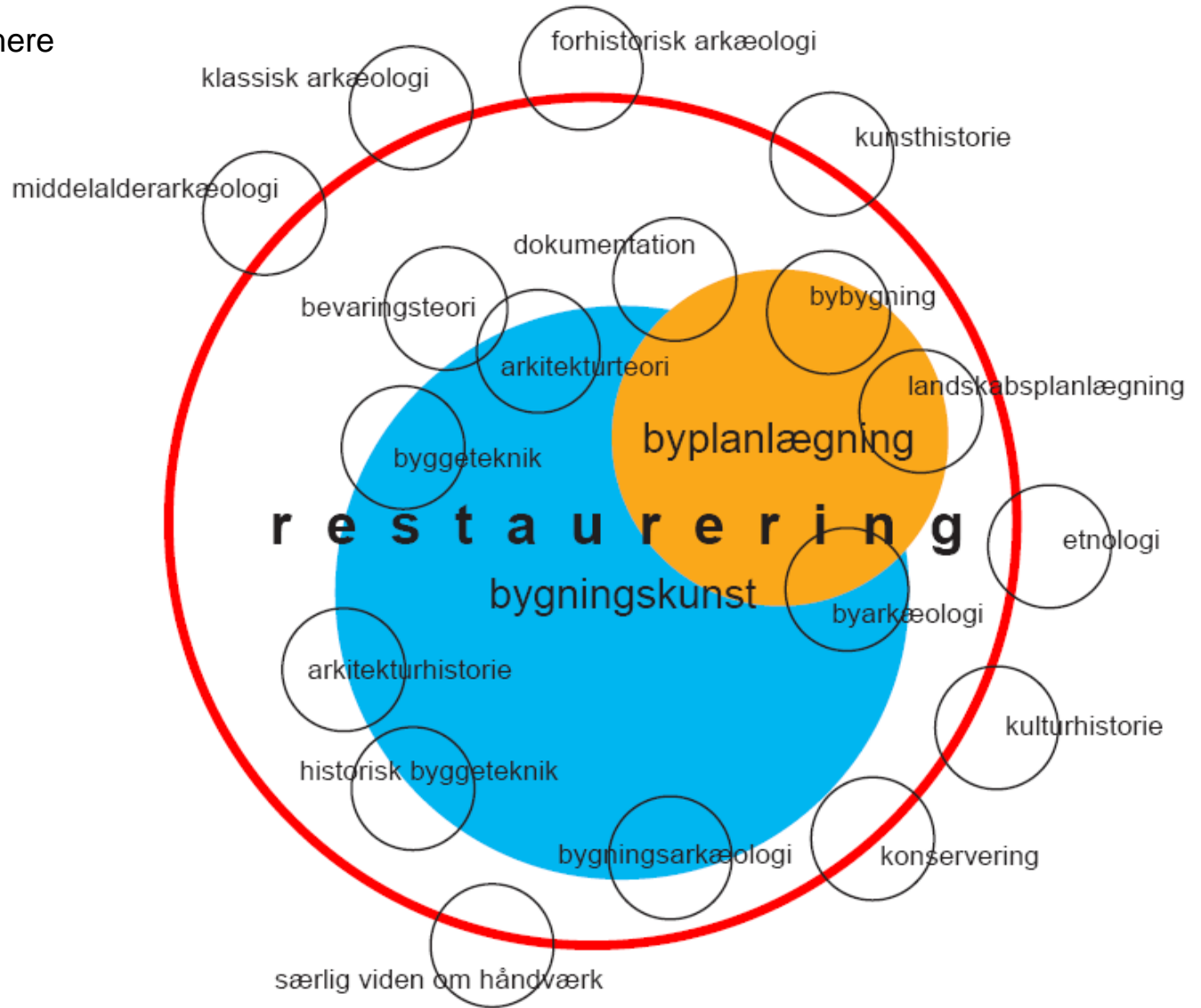
bygningskunst og restaurering

forskellige faglige kulturer

Restaureringsfagets omfang og berøringsflader

bygningskunst + noget mere

Æstetisk ombygning

Carlo Scarpa

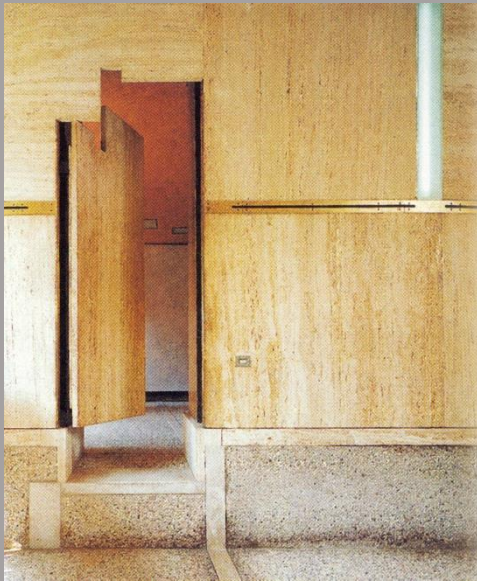
formgivning på højt niveau

nyfortolkning af lokale traditioner

brug af lokale materialer

subtraktion

ingen dokumentation

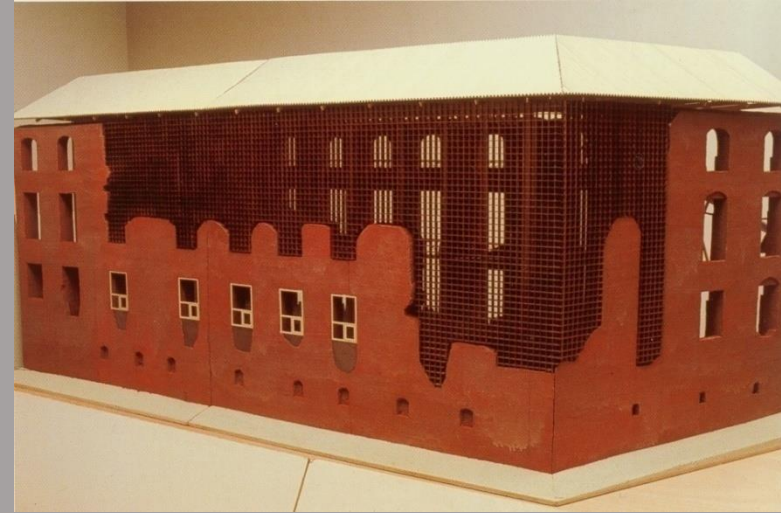

Proceshistorisk restaurering

Inger og Johannes Exner

addition

ikke subtraktion

de 5 nøgler:

originalitet

autenticitet

identitet

narrativitet

reversibilitet

Proceshistorisk restaurering

Inger og Johannes Exner

addition

ikke subtraktion

bevarede spor i murværk, eksempel:

1. 1400-tallet, gotik
2. 1500-tallet, Christian III, renæssance
3. 1600-tallet, Christian IV, højrenæssance
4. 1700-tallet, Frederik IV, barok
5. 1800-tallet, brand og ruinperiode
6. 1900-tallet, restaureringer

Proceshistorisk restaurering

Inger og Johannes Exner
Kousted Kirke

addition

ikke subtraktion

og det ikke at gøre noget

de 5 nøgler:

originalitet

autenticitet

identitet

narrativitet

reversibilitet

Proceshistorisk restaurering

C.F. Møllers tegnestue
Kousted Kirke

total renovering af interiør

Det pænes dominans

æstetiske vurderinger

gamle konstruktioner som dekoration

kontrolleret forfaldsromantik

det hele skal være pænt og nydeligt

man fjerner spor

hvad med fortællingen?

tænker alle arkitekter sådan?

Det *nulstillede* ur

ingen slid eller patina

ingen historisk proces

ingen spor

ingen fortælle værdi

ingen tegn på fortid

alt er fra samme tid

konformitet

kedsomhed

Now, too much of **nothing**

can make a man **feel ill** at ease

one man's temper might **rise**

while an other man's temper might **freeze**

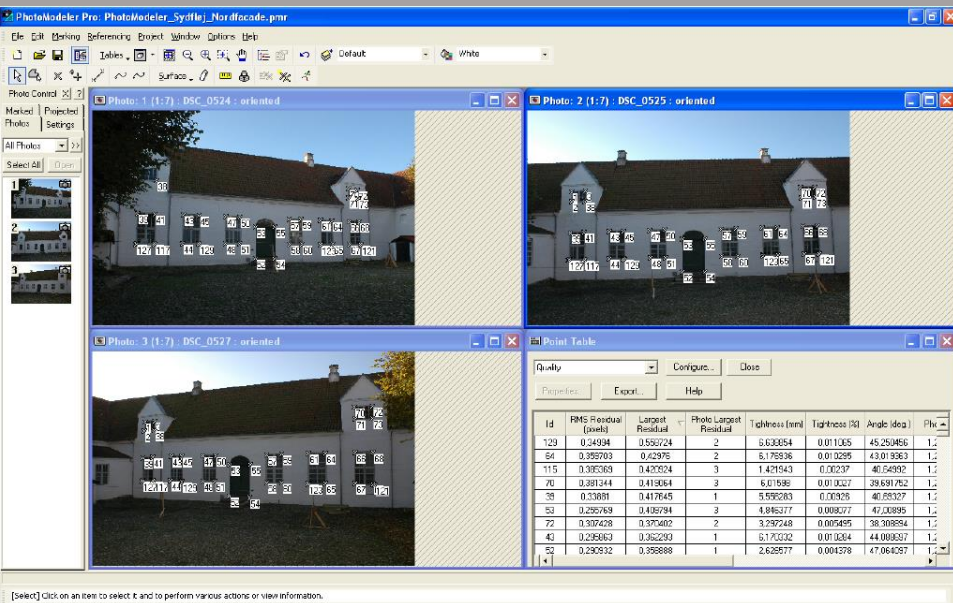
Bob Dylan, The Basement Tapes 1967

værdi-tænkning

værdi-definitioner

Arbejdsmetode

- at åbne øjnene
- at "læse" husene som bøger
- at kortlægge og tegne
- at studere kilder
- at fortolke spor
- at dokumentere objektet
- at dokumentere det man gør
- og at strukturere arbejdet

Ud af den varme tegnestue

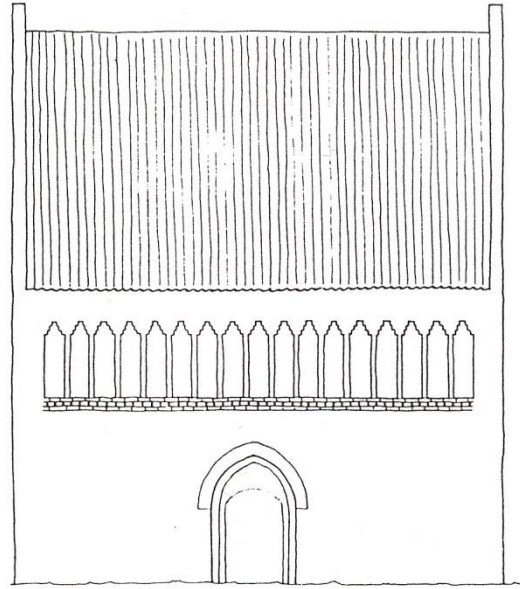

Kortlægge tiderne

bygningens genesis

alle mellemliggende perioder

nuværende fremtræden

studiearbejde 3 + 4 studieår

hypotese / rekonstruktionsforsøg

opmåling

Der er noget inde bagved

Arbejdsmetode

PROCES

undersøgelse

dokumentation

værdisætning

programmering

bygningkunstnerisk indgreb

arkitektens projekt

Arbejdsmetode

PROCES

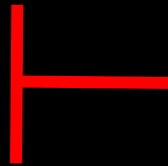
undersøgelse

dokumentation

værdisætning

programmering

bygningskunstnerisk indgreb

eller arkitektens projekt?

Klarhed og uklarhed

Æstetik og restaurering

Klarhed - uklarhed

Carlo Scarpas tegninger

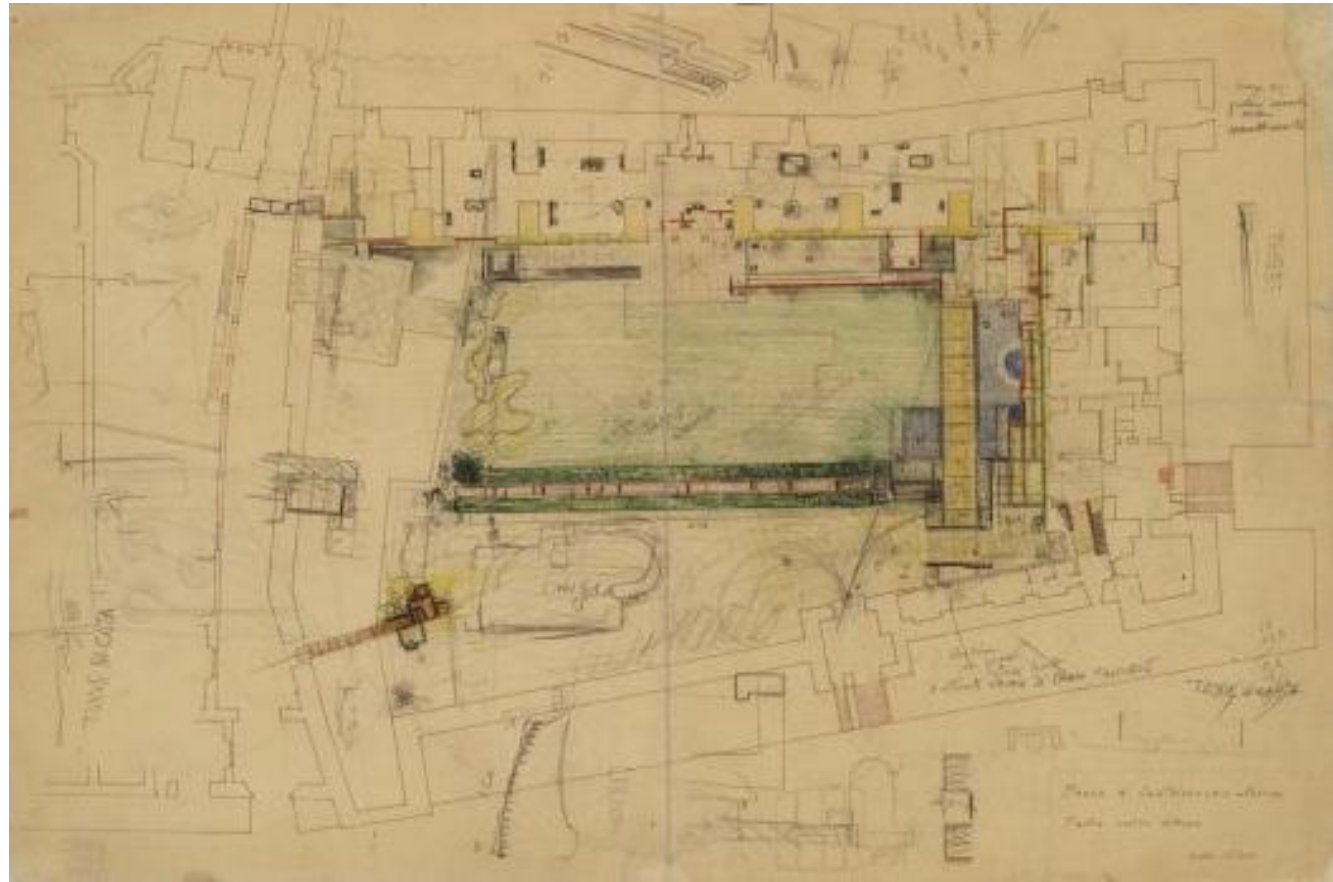
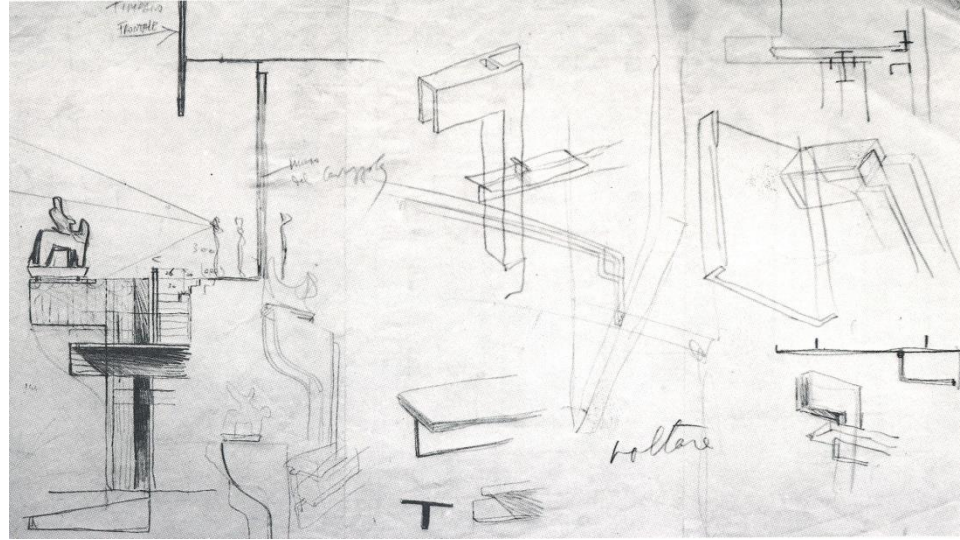
et samlet hele i virkeligheden

fragmenteret formsprog

fragmenteret grafisk sprog

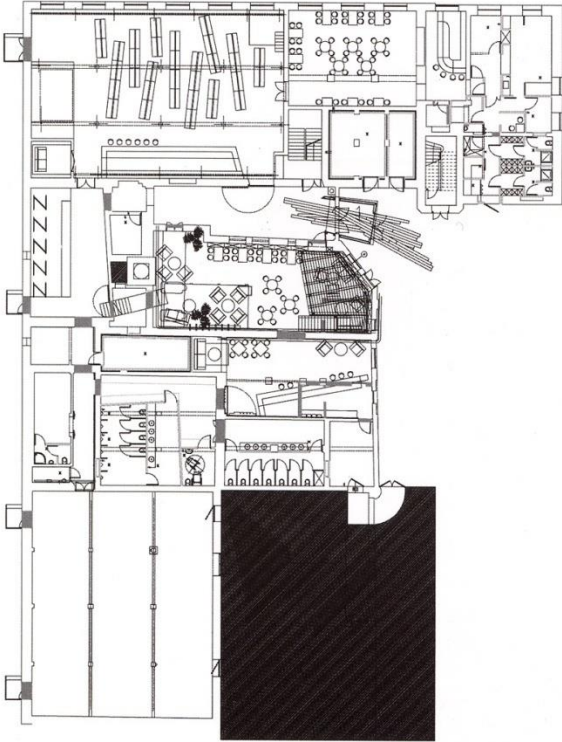
mest skitser

- og mest af detaljer

Klarhed - uklarhed

tidligere syltetøjsfabrik, Warszawa
- nu multi-kunstcenter

Klarhed - uklarhed

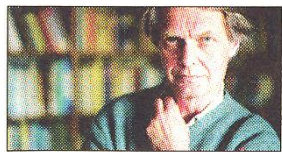
tidligere syltetøjsfabrik, Warszawa
- nu multi-kunstcenter

Orden – til hvem og til hvad?

Åbne kontorer. »Her er der ikke noget, der bliver smidt væk. I hvert fald kun det, der ikke siger noget. Alt, hvad der siger noget, hører hjemme et sted, hvor der skrives, og når det kommer til stykket, er der ingenting, der ikke siger noget.«

Mit værksted

Af PETER LAUGESSEN

MASKINEN er en Olivetti Studio 44, en solid satan. Jeg har fem andre, men det er den bedste. Den står på et skrivebord, der engang var min fars. Han havde et skriveunderlag af grønt træpapir i læderhjørner liggende midt på bordet, og omkring det grønne træpapir havde han ordnet sine skrivesager symmetrisk. Min far var regnskabsmand og et ansvarligt ordensmenneske. Det er jeg også. Det kan godt være, det er et andet regnskab og en anden orden, men enhver orden af tal eller bogstaver skal danse på randen af kaos for at kunne gøre regnskab, og regnskab skal gøres hele tiden.

Fyldepenen til venstre for skrivemaskinen, hvis man kan se den, har også været min fars. Det er en Parker 51, ligesom den store altsaxofonist, og stadig med oprindelig sæk. Den slags er holdbart.

Stenene er fra området her og andre steder, hvor jeg har været i verden. Hans Broges Bakker er istidsbakker omkring en gletsjermund, og de hjemlige sten er vandret herved fra Norge, de fleste af dem, hvorefter isens tryk har spytet dem ud til stenalderfolket med smeltevandet.

Sten er spåner af de store plader, som kontinenterne skubber sig rundt på. Bjerge rejser sig, og klimaer skifter.

Sådan er det også med bøger og med sproget i dem. Alt er proces, betydninger glider og skubber, kontinenter dannes og forsvinder.

Det er et helvedes arbejde, der sker helt af sig selv her i mit arbejdsværelse. Mit atelier. Mit værksted. Her er der ikke noget, der bliver smidt væk. I hvert fald kun det, der ikke siger noget. Alt, hvad der siger noget, hører hjemme et sted, hvor der skrives, og når det kommer til stykket, er der ingenting, der ikke

FOTO: ANNE PRYTZ SCHALDEMOSE

»Min far var regnskabsmand og et ansvarligt ordensmenneske. Det er jeg også. Det kan godt være, det er et andet regnskab og en anden orden ...«

siger noget. At noget er ting, er noget sagt. Alt, der findes, taler, alt, der findes, skriver, er sagt, er sprog. Alle bøgerne på reolerne, alle bunkerne af dem på gulvet, jeg ved, hvor de står, og hvorfor de ligger der. De er der, som de kommer, og senere undervejs gennem tiden sker det, at de skifter plads, at nye forbindelser opstår ud af f.eks. en bunke fra Hamburg og Paris sidste efterår, der allerede suser af forbindelser til lidt af hvert:

OSKAR PASTIOR
 KONSTANTIN KAFAVIS
 GASTON BACHELARD
 LAUTREAMONT
 INGEBORG BACHMANN
 VELIMIR KHLEBNIKOV
 ELIAS CANETTI
 LOUIS-FERDINAND CELINE
 MARINA TSVETAYEVA
 GUY DEBORD
 FRANCIS PONGE
 ALBERT CAMUS

Om jeg har læst dem – alle sammen? De er der, fordi de skal være der, når de skal bruges. De skal være der, og jeg har læst dem eller ikke læst dem, men altid læst i dem, sprunget og vandret, og jeg ved, at det, der skal være der, er der, selv om jeg ikke kan vide, hvad det er, før det skal være der.

Og alt det andet. Æsker og papirer, konfirmationssange, malerier og objekter, hundens vaccinationsattester, notesbøger og korrespondance ... som den skulptur eller installation, det Merzbau mit liv er.

Om et øjeblik, når noget skifter plads eller kommer til, vil det hele være noget helt andet. Og selvfølgelig er det alt sammen tid: en sten, en bog, et brev.

Og tiden går: Tik-tak.

Orden – til hvem og til hvad?

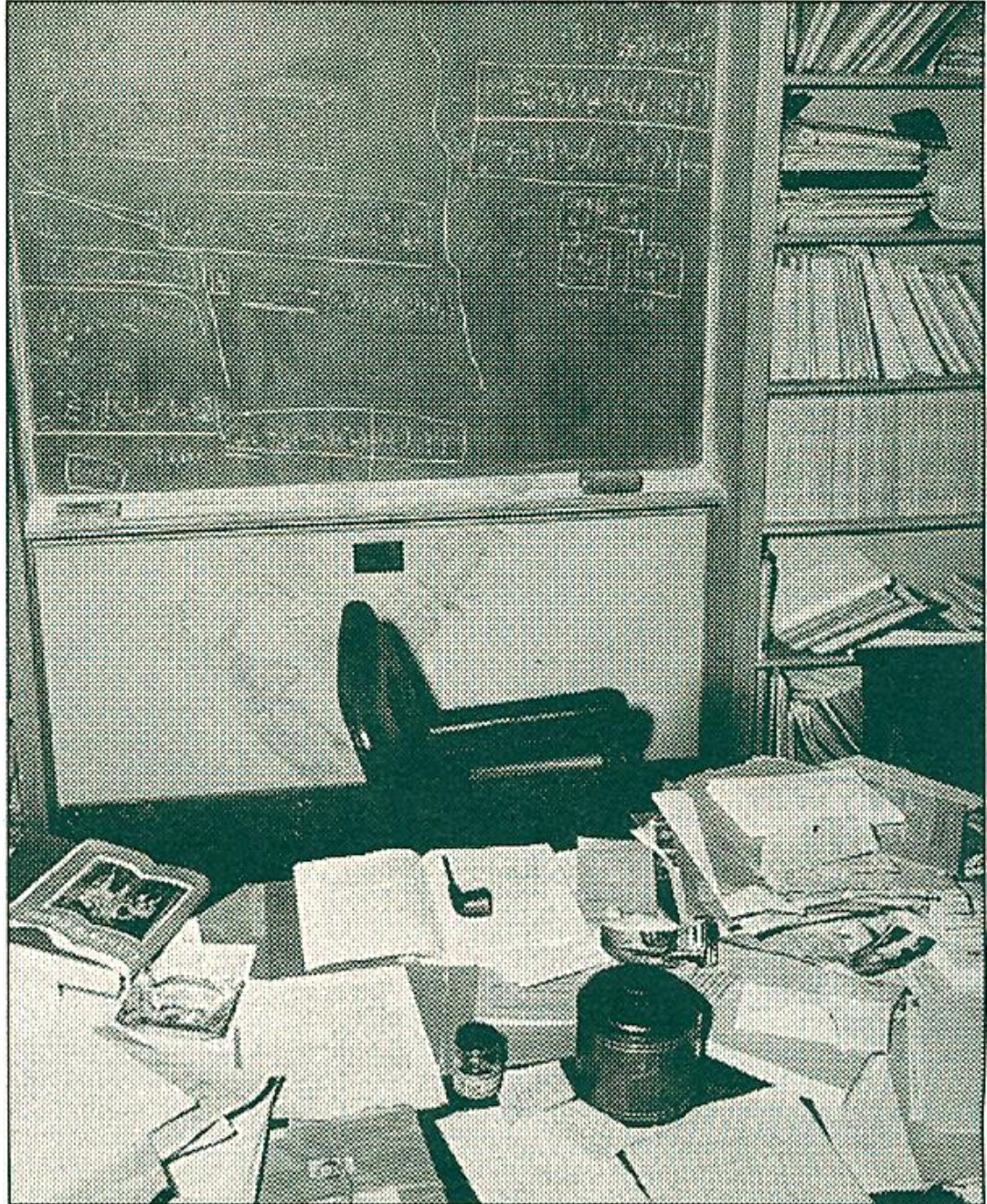
arkitektertegnet lille hus fra 1952

Orden

Einstein:

"Hvis et overfyldt skrivebord er et tegn på en overfyldt hjerne, hvad er så et tomt bord?"

Nobelprisrod. Albert Einsteins skrivebord på Princeton University.

Æstetik og bevaring

Bovbjerg Badehotel

nedrevet

vurderet som **ikke
bevaringsværdigt**
fordi det var for **grimt!**

men fotografen, der
tog billedet, syntes
det var smukt!

Foto: Jørgen Borg

Kompleksitet

Johanniskloster i Schleswig
900 års bygningshistorie

Lag på lag

et andet æstetisk syn

"For ofte bliver de historiske spor til noget æstetisk mens æstetikken vel også ofte er historisk?"

Bygninger med en fortælling

Daniel Liebeskind

det jødiske museum i Berlin

et nyt hus bygget som et forsøg på en fortælling

En inkluderende tilgang

Ørslev Kloster

trappe til loftrum

En inkluderende tilgang

et rigt fagområde

bolig i gammel lagerbygning
I forstad til Milano